

POLITYKĄ I STRATEGIA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

Płk dr hab. Andrzej CZUPRYŃSKI*

SZTUKA WOJENNA A HUMANITARYZM DZIAŁAŃ ZBROJNYCH¹

Rozwiązywanie konfliktów przy użyciu przemocy wymaga obecnie innego niż w przeszłości podejścia do wykorzystywania sił zbrojnych. Wojsko i stosowana przez nie sztuka wojenna zawsze były instrumentem polityki państwa. To cele polityczne determinowały cele militarne, a te z kolei kreowały określoną sztukę wojenną. Jeszcze do niedawna, najwyższym poziomem wiedzy i umiejętności w zakresie sztuki wojennej było osiągnięcie zwycięstwa przez powodowanie maksymalnych strat po stronie przeciwnika i minimalnych strat własnych. Stąd, dość powszechnie przyjęło się interpretować sztukę wojenną jako umiejętność powodowania destrukcji. Takie postrzeganie sztuki wojennej i metod używania sił zbrojnych było dużym uproszczeniem. Sztuka wojenna nie jest umiejętnością niszczenia i zabijania, ale sztuką zwyciężania. Nie ulega wątpliwości, że osiągnięcie zwycięstwa metodami przemocy zbrojnej musi powodować starty, ale współczesne postrzeganie sztuki wojennej wskazuje na konieczność osiągnięcia zwycięstwa przy jednoczesnym powodowaniu minimalnych strat po obu stronach konfliktów.

* Autor jest szefem Katedry Działań Połączonych w Wydziale Zarządzania i Dowodzenia AON.

¹ Od redakcji: Powyższa publikacja jest fragmentem dyskusji wybitnych teoretyków i praktyków prawa zgromadzonych na zaproszenie Katedry Prawa i Administracji 7 kwietnia br. w Akademii Obrony Narodowej na temat humanitaryzmu a skuteczności działań zbrojnych. Dorobek konferencji zaprezentujemy szerzej w najbliższym wydaniu (nr 3/2010) „Zeszytu Problemowego” TWO.

Kryteria legalnych działań zbrojnych

Cechy prowadzenia walki zbrojnej ulegają zmianie każdego dnia zgodnie z tempem przemian współczesnego świata. Dziś, by mówić o „walce zbrojnej”, w odróżnieniu od „walki z przestępcami” konieczne jest określenie warunków takiej kwalifikacji. Można do nich zaliczyć:

- istnienie co najmniej dwóch zantagonizowanych podmiotów posiadających wobec siebie wrogie zamiary;
- podmioty te posiadają środki do prowadzenia walki zbrojnej;
- cel swej walki zbrojnej podmioty zamierzają osiągać poprzez fizyczne, elektroniczne i psychologiczne neutralizowanie lub eliminowanie strony przeciwnej;
- istotą walki zbrojnej jest konfrontacja zbrojna, której wynikiem jest zwycięstwo jednej strony;
- walka zbrojna prowadzona jest pomiędzy siłami zbrojnymi przeciwnych stron lub ze organizacją zbrojną podmiotu nieuznawanego na arenie międzynarodowej, lecz realizującego cele polityczne wskazujące na dążenie do zbudowania podmiotowości prawnej;
- walka zbrojna prowadzona jest według reguł międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych;
- walka zbrojna skierowana jest przeciw członkom danej organizacji zbrojnej, a nie przeciw ludności cywilnej czy instytucjom użytku publicznego.

Wyszczególnione powyżej warunki mogą wzbudzać kontrowersje, ich przyjęcie jest jednak zasadne z punktu widzenia legalności używania przemocy zbrojnej przez podmioty prawne.

Rozumienie pojęcia walki zbrojnej nie uległo zmianie, natomiast zmieniły się „warunki” osiągnięcia zwycięstwa. Przesłanką zwycięstwa w konflikcie zbrojnym była konieczność rozbicia armii przeciwnika, pozbawienia jej woli walki oraz zajęcia terytorium, które było przedmiotem sporu². Spełnienie „warunków” zwycięstwa w wojnie uzależnione było od jej celu politycznego. Natomiast w walce zbrojnej, której Clausewitz nie definiował, koniecznością było rozbicie armii przeciwnika lub zabranie jej woli walki. Współcześnie powinniśmy dogłębniej analizować zalecenia Sun Tzu, który zalecał osiągnięcie celu bez toczenia „tradycyjnej” bitwy³. Taka potrzeba wynika z celów politycz-

² Por., C. Clausewitz, *O wojnie...*, op. cit., s. 27–43.

³ „(...) najwyższą sztuką jest zwyciężyć armię wroga bez wydania bitwy. Zając miasta wroga bez ich oblegania i zając terytorium jego państwa bez inwazji.” Zob., Sun Tzu, *Sztuka wojny*, wyd. Przedświt, Poznań 1994, s. 37.

nych prowadzenia konfliktów, gdzie aneksja terytorium i pokonanie przeciwnika nie jest celem, a może być tylko środkiem do osiągnięcia celu.

Współcześnie wymaga się, by w każdym konflikcie podejmować działania precyzyjnie skierowane na te cechy przeciwnika, które stanowią źródło jego siły. Przedmiotem precyzyjnego oddziaływania w walce zbrojnej powinny więc być elementy, które decydują o sile i sprawności działania przeciwnika. Przebieg współczesnych konfliktów pokazuje, że w pierwszej kolejności powinny być neutralizowane bądź eliminowane te elementy, które kierują i zarządzają wrogą organizacją a w następnej kolejności ich narzędzia militarne i społeczne oddziaływania⁴. Obecnie wojska muszą dostrzegać inne niż tylko klasyczne zagrożenia i nauczyć się ich likwidacji lub neutralizacji. Klasyczne zagrożenia i metody przeciwstawienia się nim wynikają z konieczności osiągnięcia tradycyjnych celów politycznych konfliktu.

Cel walki zbrojnej, definiowany jako pobicie przeciwnika i w jego efekcie osiągnięcie zwycięstwa, nie traci na ważności, ale wymaga innego definiowania treści zwycięstwa. Współcześnie i w przyszłości dopuszczalna, a nawet uzasadniona będzie przemoc zbrojna, jedynie pod warunkiem, że jej stosowanie nie będzie powodowało nadmiernych zniszczeń i strat ludzkich. Zaprzeczeniem tezy o minimalizacji strat były niedawne konflikty: Hezbollah - Izrael, Izrael-Strefa Gazy oraz Gruzja-Rosja. Należy podkreślić, że posiadająca w nich dużą przewagę armia izraelska oraz rosyjska, powodowały nieuzasadnione zniszczenia w infrastrukturze i środowisku społecznym konfliktu.

Taka taktyka była potwierdzeniem tez Crewelda, które współcześnie należałoby odrzucić. Walka zbrojna, jako metoda działania sił zbrojnych, nadal ma swoje zastosowanie, ale jej zastosowanie powinno być dopuszczalne jedynie przy założeniu powodowania minimalnych (koniecznych) strat. Oznacza to, że w walce zbrojnej muszą ulec zmianie metody osiągnięcia celu.

W przeszłości, przedmiotem destrukcyjnego oddziaływania działań zbrojnych zawsze był człowiek. Pomimo stosowania różnych eufemizmów jasnym było, że chodzi o pozbawianie go życia lub zmuszenie, poprzez groźbę jego utraty, do poddania się. Celem współczesnej walki zbrojnej powinny być zada-

⁴ Wg modelu płk. Johna Wardena opłacalnymi celami militarnymi, których zniszczenie lub neutralizacja przybliży do osiągnięcia celu politycznego konfliktu w wyszczególnionej kolejności są: przywódcy wrogich organizacji; zasadnicze elementy ich organizacji; infrastruktura terytorium, które stanowi ich bazę operacyjną; społeczeństwo, udzielające im wsparcia moralnego; siły zbrojne, jako narzędzie w kreowaniu polityki antypokojowej.

jące straty systemy, którymi zarządza człowiek. Jednocześnie, własne systemy powinny podlegać takiej ochronie, by posiadały ciągłą sprawność działania.

„Humanitaryzm” działań zbrojnych w cyberprzestrzeni

Współcześnie, działania w cyberprzestrzeni nie są fantazją, lecz stają się rzeczywistością również w kontekście metod działania sił zbrojnych⁵. Należy zdawać sobie sprawę, że wiele urzędzeń, ze względu na swoje możliwości, nie zaprzestanie działać, jeżeli nie zostanie wyeliminowana osoba je obsługująca lub użytkująca. Wskazuje to na wciąż istniejącą konieczność pozbawiania człowieka życia w ramach prowadzonej walki zbrojnej lub przynajmniej czynienia go niezdolnym do obsługi posiadanych środków walki.

Sfera wprowadzania zakłóceń i czasowego wyłączenia z aktywności na polu walki przeciwnika jest możliwa pod warunkiem, że działania prowadzone są pomiędzy armiami typowymi dla ery informatycznej, a nie industrialnej lub agrarnej. Asymetria w środkach walki zbrojnej, z jednej strony pozwala stosować nowoczesne środki bez ograniczeń. Równocześnie może się jednak okazać, że „nowoczesność”, wobec prymitywnych środków walki stosowanych przez przeciwnika, jest mało skuteczna⁶. Przeciwnik asymetryczny potrafi bowiem ze swej słabości uczynić siłę, gdyż poszukuje jedynego dostępnego dla niego rozwiązania.

Nowoczesne armie przesyczone elektroniką są bardzo wrażliwe na zakłócenia. Dlatego ich systemy ochronne powinny być rozbudowane tak, by unieвозмоwić przeciwnikowi atak, np. w cyberprzestrzeni, środkami używanymi powszechnie w środowisku cywilnym. W każdym starciu z przeciwnikiem w drodze oddziaływania na jego systemy informatyczne, systemy uzbrojenia oraz jakość systemów rażenia, należy, w pierwszej kolejności, udaremnić mu jego zamiary działania i możliwości wykorzystania jakości dostępnych mu środków walki. We współczesnej walce zbrojnej chodzi bowiem o to, by

⁵ W 1994 roku w USA przeprowadzono ćwiczenia, w których z jednej strony uczestniczyły nowoczesne oddziały posiadające ok. 4. tys. żołnierzy a z drugiej strony 59 żołnierzy wyposażonych w komputery, palmtopy, telefony komórkowe oraz GPS. W ciągu kilku godzin tradycyjne siły zostały unieruchomione poprzez zakłócenia elektroniczne i straciły swą sprawność działania bez ponoszenia strat fizycznych. Por., tamże, s. 209.

⁶ Zob., S. Tanner, *Wojny Bushów*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2007, s. 180–194.

oddziaływać precyzyjnie na wrażliwy element lub podsystem systemu przeciwnika. lub bezpośrednio na środek walki, nie powodując przy tym zniszczeń w jego środowisku działania. W dążeniu do osiągnięcia zwycięstwa należy w pierwszej kolejności poprzez ochronę własnych wrażliwych elementów uniezależnić się od działania przeciwnika, a następnie dokonać koniecznej destrukcji w jego systemach walki lub bezpośrednio środkach rażenia.

W walce zbrojnej, koszt osiąganego zwycięstwa, „liczony jest” życiem żołnierza, zużytych środków materiałowych i bojowych czy zniszczeń wywołanych w otoczeniu. Jest to cena, którą trudno oszacować ze względu na jej pierwszy czynnik – życie żołnierza. Współczesne założenia walki zbrojnej wskazują, iż niedopuszczalne jest osiąganie celu militarnego w warunkach nadmiernych strat i zniszczeń. By osiągnąć cel należy zlikwidować lub zneutralizować tylko te elementy ze struktury przeciwnika, które stoją na drodze do osiągnięcia celu.

Obecnie coraz częściej siły zbrojne muszą walczyć z organizacjami *hybrydowymi*⁷. Skutkuje to faktem, iż paradygmat zwycięstwa dla każdej ze stron jest inny. Wychodząc z założenia, że dla odniesienia zwycięstwa w konflikcie wystarczające jest osiągnięcie wyraźnego sukcesu militarnego, taki właśnie cel stawia się do osiągnięcia siłom zbrojnym. Natomiast, przeciwnikowi w ramach konfliktu nieasymetrycznego chodzi tylko o przetrwanie i wydłużenie tego konfliktu⁸. Stąd siły zbrojne muszą zwyciężyć, a strona przeciwna tylko przetrwać. Rozbieżność w pojmowaniu „zwycięstwa” przez strony konfliktu jest jednym z czynników asymetrii, co do celów i oczekiwanych efektów. W konsekwencji oznacza to, że siły dysponujące mniejszymi zasobami i środkami walki osiągają własne cele. Podkreśla to błędne definiowanie środków ciężkości asymetrycznego przeciwnika, a w konsekwencji podejmowanie nieodpowiednich działań. Zwalczanie organizacji niepaństwowych powoduje, że pojęcie walki zbrojnej rozszerza się ze względu na „stan” działania, a nie ze względu na podmiotowość prawną osób biorących w nich udział.

W teorii sztuki wojennej wskazuje się, że działania w cyberprzestrzeni miały miejsce w pierwszej wojnie w Zatoce Perskiej⁹. Nie ulega wątpliwości,

⁷ Organizacja o strukturach hybrydowych scalana jest wolą walki, która wynika z fanatyzmu lub pobudek materialnych. Samoistnie odradza się bez dyrektyw naczelnego organu kierowania. Cechuje się brakiem zależności hierarchicznych, co powoduje trudność w jej identyfikacji.

⁸ Por., H. Münkler, *Wojny naszych czasów*, wyd. WAM, Kraków 2004, s. 39–45.

⁹ Zob., A. i H. Toffler, *Wojna i antywojna*, wyd. MUZA SA, Warszawa 1997, s. 93–118.

że był to pierwszy konflikt zbrojny, w którym użyto wielu narzędzi walki zbrojnej w jej nowo zidentyfikowanym środowisku. Środowisko informatyczne zawsze posiadało duże znaczenie, ale jego ranga wzrosła ze względu na czas zdobycia, przesłania i dystrybucji informacji w stosunku do rzeczywistego czasu działania nowoczesnych środków walki. Cyberprzestrzeń w pierwszej i drugiej wojnie w Zatoce Perskiej oraz w Afganistanie wykorzystywana bywa do używania nowoczesnych środków walki, które dokonują fizycznej destrukcji. Można postawić tezę, że konfliktach tych zastosowano „nowoczesność” *versus* tradycyjny sposób osiągania celu walki zbrojnej, którym jest zadawanie przeciwnikowi strat fizycznych.

Cyberprzestrzeń stała się pomocniczym wymiarem używania narzędzi walki zbrojnej. Inne znaczenie w tej walce posiadała cyberprzestrzeń podczas ataków Rosji na Estonię. W atakach tych prowadzono walkę w cyberprzestrzeni bez powodowania fizycznych strat jeśli nie liczyć zużycia energii zasilającej komputery stosowane jako środki walki. Atak elektroniczny był prowadzony metodami blokowania serwerów i włamań elektronicznych, które określano cyberterroryzmem¹⁰. Ataki na Estonię wskazują, że wkraczamy w erę nowoczesnych konfliktów, w których cyberprzestrzeń jest głównym środowiskiem walki.

Czy można zatem powiedzieć, że konflikty w cyberprzestrzeni są bardziej humanitarne? Ataki elektroniczne skierowane były na obiekty fizyczne, ale nie powodowały materialnej ich destrukcji. Instrumentem walki były komputery, a czynnikiem rażącym nadmiar informacji, jej brak lub elektroniczna blokada serwerów. Nie oznacza to zatem, że instrumentami i metodami walki elektronicznej nie można powodować strat materialnych. W nowoczesnym świecie, w którym za pomocą systemów elektronicznego sterowania jesteśmy m.in. zdolni zarządzać procesami produkcyjnymi, komunikacją, bezpieczeństwem oraz przesyłem energii. Poprzez wprowadzenie zakłócenia w ich funkcjonowanie możemy powodować szereg awarii, które wywołają lawinę negatywnych zdarzeń.

Zakłócenia funkcjonowania nowoczesnych systemów sterowania gospodarką, komunikacją, czy bezpieczeństwem mogą skutkować stratami ludzkimi, choć to nie musi być ich głównym celem, a zaledwie skutkiem ubocznym. „Nowoczesność” przejawia się zatem w tym, że do osiągnięcia zwycięstwa nie jest konieczne powodowanie fizycznych zniszczeń, a tylko destrukcja życia

¹⁰ Por., M. Terlikowski, *Ataki elektroniczne na Estonię. Implikacje dla bezpieczeństwa międzynarodowego i Polski*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” nr 4, Warszawa 2007, s. 54–56.

społecznego człowieka w określonym środowisku i czasie. W tak postrzeganej walce jej cel skierowany jest nadal na jej podmiot, którym jest człowiek żyjący w realnym środowisku, choć bez konieczności jego eliminacji z życia społecznego.

Nowoczesne środki walki

Nowoczesność środków walki i precyzja w ich używaniu jest jednym z czynników wpływających na obniżanie poziomu strat. Idea używania i stosowania środków walki ulegała ewolucji - od filozofii unicestwienia przeciwnika do wyłączenia żołnierza czasowo z walki bez pozbawiania go życia i bez niszczenia dóbr materialnych. Na rozwój środków walki miało wpływ wiele czynników, do których zalicza się poziom wiedzy (myśl naukową), możliwości produkcji (nowoczesna technologia i dostęp do surowców) oraz sztukę wojenną. Analiza rozwoju środków walki wskazuje, że na ich rozwój wpływają czynniki: polityczne, wymagania pola walki, technologiczne oraz ekonomiczne¹¹.

Środki walki powstają według „zapotrzebowania” pola walki. Do niedawna, podstawowym problemem pola walki był tzw. wyścig pancerny z pociskiem¹². Dzisiaj trwa wyścig z czasem i jakością przekazywanej informacji w stosunku do czasu podjętej decyzji i czasu precyzyjnego działania. Już nie wystarczy wyprodukowanie pocisku, który przebije każdy pancierz. Wymagane jest stworzenie systemów broni, które z jednej strony ochronią ich użytkowni-

¹¹ Czynniki polityczne jest to sytuacja danego państwa na arenie międzynarodowej, która powoduje konieczność, bądź tylko umożliwia powstanie nowego środka walki. Konwencje genewskie zabraniają doskonalenia, produkowania i przechowywania broni bakteriologicznych, biologicznych i toksycznych (1972), broni chemicznych (1993). Ponadto zakazują lub ograniczają używanie min-pułapek (II protokół z 1980 i zmiany w protokole w 1996), broni zapalających (III protokół z 1980), broni laserowych (1995 – protokół IV do konwencji z 1980). Czynniki polityczne wpływa na ekonomiczny, ponieważ od decyzji politycznych zależy, jaka kwota będzie przydzielona na budżet wojska. Czynniki polityczne ma wpływ również na technologię. To w zależności od umów międzynarodowych dane państwo może pozyskać nowoczesną technologię do produkcji nowego rodzaju uzbrojenia. Również ratyfikowanie poszczególnych konwencji przez państwa może spowodować ograniczenie, bądź też zaprzestanie prac badawczych nad nowymi środkami walki. Powyższe uwarunkowania polityczne wynikają z charakteru polityki państwa.

¹² Por., Cz. Dęga, *Uzbrojenie i pole walki wojsk lądowych do 2020 roku*, Bellona, Warszawa 1996, s. 269.

ków, a z drugiej zdołają wyeliminować precyzyjnie określonego przeciwnika. Na przestrzeni dziejów broń miała służyć do skutecznej eliminacji jak największej liczby żołnierzy i sprzętu bojowego przeciwnika.

Dotychczasowa filozofia konstruowania środków walki, polegająca na powodowaniu rozległych strat w ugrupowaniu i infrastrukturze przeciwnika, dziś traci na znaczeniu. Współcześnie, chodzi o taką broń, która precyzyjnie i przy minimalnych skutkach ubocznych, wyeliminuje te elementy z systemu przeciwnika, które są istotne do osiąganego przez niego celu. Wymaganiem współczesnego pola walki jest precyzja rażenia, minimalizacja strat oraz krótkotrwałość skutków destrukcyjnego oddziaływania. Dlatego też, nowoczesna broń, to broń precyzyjna, która niszczy tylko dany obiekt bez powodowania skutków ubocznych. Pomiędzy rozwojem środków walki, a wymaganiami pola walki występują zależności. Nowy środek walki powoduje zanik „starego”, mało skutecznego środka oraz powoduje powstanie nowej jakości w osiągnięciu celu walki. Jednocześnie, wprowadza to zmiany w obszarze sztuki wojennej, wymagające nowych metod działania i coraz bardziej nowoczesnych środków.

Dostęp do nowoczesnych technologii jest jednym z ważniejszych czynników determinujących rozwój współczesnych środków walki, a w konsekwencji, zdolności do prowadzenia walki zbrojnej. Bez rewolucyjnego wynalazku XX wieku, którym był półprzewodnik, środki walki zbrojnej i ich charakter miałyby inną postać, mniej zaawansowaną, ze względu na brak urządzeń o możliwościach obliczeniowych, jakie dają obecnie mikroprocesory¹³. Nowoczesna technologia ma duży wpływ na wydarzenia na polu walki, ale nie jest ich głównym kreatorem. We współczesnym świecie zanika zależność, która występowała prawie do końca XX wieku, polegająca na zastosowaniu nowych technologii najpierw w wojsku, a następnie w powszechnym życiu cywilnym¹⁴. Siły zbrojne muszą nauczyć się korzystać z osiągnięć naukowo-technicznych i organizacyjnych świata cywilnego używając ich dla potrzeb osiągnięcia celów walki zbrojnej. Świadczy to, że postęp naukowo-techniczny w pierwszej kolejności znajduje się „na usługach” rozwoju cywilizacyjnego człowieka, którego osiągnięcia mogą być wykorzystane do celów wojny. Teza o konieczności dostosowania państwa do potrzeb wojny nareszcie staje się nieaktualna¹⁵.

¹³ Zob., F. Heisbourg, *Prognozy XXI wieku - wojny*, wyd. Prószyński i S-ka, Warszawa 1998, s. 11.

¹⁴ Zob., A. H. Toffler, *Wojna i antywojna...*, op. cit., s. 270.

¹⁵ Zob. E. Ludendorff, *Wojna totalna*, MON, Warszawa 1959.

Rozwój nowych środków walki jest procesem złożonym. Należy analizować go systemowo, a nie rozdzielnie, tzn. uwzględniając wszystkie czynniki mające na niego wpływ, we wzajemnym powiązaniu. Wyposażenie i uzbrojenie żołnierzy, jak i organizacja wojsk zmienia się w wyniku osiągnięć nauki i techniki, a przede wszystkim ze względu na zmiany w charakterze wojny i prowadzonej w niej walki zbrojnej. Uzbrojenie z początku XXI wieku w wielu przypadkach różni się od uzbrojenia z początku XX wieku parametrami technicznymi. Pojawiły się też nowe środki walki, których wówczas nie znano.

Zmiana w jakości środków walki na przestrzeni 100 lat spowodowały ewolucję metod ich używania i taktyki działania. Zmiany w polityce i kulturze osób i narodów ją kreujących powodują, iż dzisiaj mało prawdopodobne są konflikty podobne do tych, które miały miejsce w pierwszej połowie XX wieku. W przyszłych konfliktach użycie nowoczesnych środków, w połączeniu z posiadaniem informacji, powinno szybko i sprawnie pozwolić osiągnąć cel militarny. Oznacza to, iż informacja i nowoczesne środki walki zapewniają precyzję działania.

W nowoczesnych metodach prowadzenia walki zbrojnej sieciocentryzm dostrzegany jest głównie w systemie informacji, która służy do zespolenia możliwości i efektów działania wszystkich uczestników na cel główny. Idea sieciocentryzmu w walce zbrojnej powinna być postrzegana już na poziomie formułowania koncepcji działania, wynikającej z politycznego celu konfliktu. Uwzględnienie idei sieciocentryzmu w przyszłych operacjach pozwala minimalizować straty po obu stronach konfliktu, by poprzez integrację i precyzję użycia środków walki doprowadzić do jej szybkiego rozstrzygnięcia.

Uogólniając można powiedzieć, iż przyszłe środki walki powinny posiadać cechy systemów, które potrafią funkcjonować w zmieniających się warunkach osiągnięcia celu walki zbrojnej. Systemy uzbrojenia powinny być konstruowane od poziomu samodzielnie i autonomicznie działającego żołnierza, ponieważ w rozproszonym środowisku osiągnięcia celu to właśnie umiejętności i zdolności przetrwania posiadane przez żołnierza będą decydowały o osiągalności celów walki zbrojnej.

W sztuce wojennej zawsze dążono do określenia charakteru przyszłego pola walki. Ze względu na zawrotne tempo rozwoju we wszystkich sferach życia społecznego, dziś nie możemy już oczekiwać, że początek i rozwój następnego konfliktu będzie podobny do poprzedniego¹⁶. Formułowane

¹⁶ Ray Kurzweil stawia tezę, że postęp rodzi postęp w tempie wykładniczego tempa rozwoju, co oznacza, że ludzkość wkroczyła w najbardziej stromo wznoszącą się krzywą rozwoju naukowego i technologicznego. Następne dziesięciolecia powinny

prognozy służyły do określenia potrzeb i wymagań wobec sił zbrojnych. Jest jednak dyskusyjne czy i w jakim zakresie formułowane prognozy, co do ewolucji pola walki, znajdowały swoje potwierdzenie. Bardzo ogólne prognozy, ze względu na znaczną rozpiętość czasu i niską szczegółowość, zawsze w przyszłości znajdowały swoje potwierdzenie, natomiast prognozy szczegółowe, zwykle dotyczące bliskiej przyszłości, weryfikowały się tylko w rozważanym przedziale czasu.

W aspekcie walki zbrojnej jej tradycyjnym celem będzie nadal pokonanie przeciwnika i stworzenie warunków podmiotom politycznym do pokojowego zakończenia konfliktu. Teza ta wskazuje na potencjał konfliktowy pomiędzy podmiotami prawa o suwerenność. Rozumienie suwerenności i jej obrona nie oznacza konieczności obrony przed lądowymi, powietrznymi lub morskimi zgrupowaniami uderzeniowymi. Walka w odpowiednich środowiskach jest możliwa, ale oznacza ona tradycyjne podejście do osiągania celów militarnych w przyszłych konfliktach. W przyszłości, ataki na suwerenność będą wykonywane w cyberprzestrzeni oraz w przestrzeni powietrznej na niskim pułapie przez bezałogowe samoloty sterowane z centrów koordynacji oddalonych od rzeczywistego pola walki nawet o setki tysięcy kilometrów.

Oznacza to, że do naruszenia suwerenności może dojść przez przeciwnika nowoczesnego i trudnego do zidentyfikowania. Jednocześnie, ze względu na znaczny koszt środków walki, może nim być państwo. W wielu prognozach podkreśla się zagrożenia wynikające z bioterroryzmu, lecz nadal niska świadomość towarzyszy potencjalnym zagrożeniom ze strony cyberterroryzmu. Przeciwdziałanie zagrożeniom w cyberprzestrzeni wymaga posiadania systemów ochraniających serwery „wpięte” w system zarządzania bezpieczeństwem państwa, firm czy korporacji, a nawet indywidualnych ludzi. Wymagane jest monitorowanie przestrzeni elektromagnetycznej i posiadanie systemów zakłócających sprawność działania nowoczesnych środków ataku. Człowiek będzie podmiotem zarządzającym, kierującym i sterującym systemami i platformami obronnymi. Człowiek będzie również celem walki zbrojnej, jako autonomiczny system walki.

dostarczać zmian które dotychczas rejestrowane były na przestrzeni wieku. Jest to potwierdzeniem prawa Moore'a sformułowanego w 1965 roku dotyczącego wydajności mikroprocesorów, w którym zakłada się, że ich wydajność podwaja się co 18 miesięcy, co powoduje, że dynamika rozwoju technologii informatycznych ma charakter wykładniczy. Jeżeli już wkroczyliśmy w cywilizację informatyczną, to powinniśmy odczuwać podobne tempo rozwoju.

Już dzisiaj niewystarczające jest tradycyjne uzbrojenie i wyposażenie żołnierza, gdyż zbyt to uzależnia go od innych uczestników walki zbrojnej. W rozproszonym i przestrzennym polu walki autonomiczność systemów walki daje gwarancję precyzyjnego działania zwińczonego sukcesem. Żołnierz przyszłości, to indywidualny system walki zbrojnej, zdolny do funkcjonowania w odosobnieniu, w warunkach ciągłego zagrożenia, posiadający autonomiczny systemem informatyczny. Nie oznacza to stworzenia robota. Chodzi raczej o usamodzielnienie człowieka poprzez wyposażenie go w indywidualne systemy ochrony i walki.

Jest to perspektywa walki następnego pięćdziesięciolecia, które zostanie poprzedzone atakami w cyberprzestrzeni, połączonymi z tradycyjnym wywalczaniem dominacji w powietrzu. Zadaniem ataków w cyberprzestrzeni może być zdeorganizowanie i zablokowanie systemu kierowania obroną państwa i jego podsystemów wykonawczych. Dominacja w powietrzu powinna ułatwić wykonywanie zadań w środowisku lądowym, morskim oraz powietrznym i oznacza, że na drodze do nowoczesności spójność i integralność nadal będzie cechą wymaganą do osiągnięcia sukcesu.

Aby skutecznie bronić się przed takimi atakami należy rozbić spójność połączonego działania przeciwnika. Wówczas osiągnane przez niego cele będą mniej efektywne i będą wymagały większych nakładów. Spójność działania przeciwnika może zostać zablokowana w wybranych elementach jego działania, po określeniu jego środków ciężkości. Wówczas, poprzez precyzyjne i połączone działanie w cyberprzestrzeni oraz przestrzeni: powietrznej, lądowej i morskiej należy dokonać uderzenia na systemy przeciwnika, które według naszej oceny posiadają decydujące znaczenie w danym konflikcie.

*

Współcześnie, każde zadanie rozważane jest w aspekcie bezpieczeństwa jego wykonawcy. Środki walki służą do monitorowani, wykrywania i fizycznego oddziaływania na aktywnych przeciwników. W operacjach reagowania kryzysowego informacja nie tyle o przeciwniku co o potrzebach społecznych ochranianego społeczeństwa staje się kluczem do pozyskania ich akceptacji do wprowadzanych zmian. *Ludzi trzeba nakłonić, a nie zmusić do życia w uporządkowanym społeczeństwie*¹⁷. Wnioski z analizy współczesnych konfliktów, a właściwie kolejne fazy regulujące jego zakończenie wskazują, jak

¹⁷ F. Fukuyama, *Koniec człowieka*, wyd. Znak, Kraków 2008, s. 17.

ważne jest oddziaływanie na sferę społeczną konfliktu, która w istocie jest probierzem oceny zamierzonych zmian. Stąd należy rozważnie podchodzić do osiągania celów konfliktu, aby nie powodować eskalacji napięć, lecz je eliminować.

Humanitaryzm w walce zbrojnej jest trudny do osiągnięcia ze względu na powodowanie strat ludzkich i zniszczeń materialnych. Jednakże, wyraża się on w prostej idei osiągania zwycięstwa powodując minimalne straty po obu stronach konfliktu.